

COĞRAFI BİR SİMGE OLARAK ANKARA KEÇİSİNİN TÜRKİYE'DEKİ MEVCUT DURUMU

The Current Situation of Angora Goat As a Geographical Symbol

Güven ŞAHİN*

ÖZ

Ankara keçisi (*Capra hircus ancyrensis*) yetiştiriciliği denildiğinde dünyada ilk akla gelen yer olan Anadolu, özellikle de Ankara ve yakın çevresi günümüzde ne yazık ki bu üstünlüğünü yitirmiştir. Sadece Ankara ve çevresinde değil tüm Türkiye'de bu kültürel değerimiz zirai hayattan önemli ölçüde silinmiş durumdadır. Oysaki coğrafi şartlar açısından değerlendirildiğinde Ankara keçisi yetiştiriciliği adına optimum şartlar ihtiva eden ülkemiz, günümüzde söz konusu canlının sonradan götürüldüğü ülkelerin de gerisinde yer almaktadır. Bununla birlikte günümüzde İç Anadolu Bölgesi'ndekine benzer coğrafi şartlar arz eden yabancı memleketlerde yetiştiriciliği yapılırsa da elde edilen tiftiğin ülkemizdeki tiftik ile mukayese edildiğinde daha düşük kalitede olduğu bilinmektedir. Buna karşılık 1990'ların başlarında sayısı 1 milyonu aşan Ankara keçisi varlığımızda 20 yıl gibi kısa bir süre içerisinde kabaca %90'lık bir gerileme yaşanmıştır. Ankara keçisi varlığımızda yaşanan bu gerilemenin doğal sonucu olarak tiftik üretimi ve tiftikten elde edilen mamullerde de bir gerileme yaşanmıştır. Söz konusu faaliyetteki bu gerileme kültür hayatında da etkisini göstermiş ve tiftikten elde edilen çeşitli dokumalar ve geleneksel ürünler adeta unutulmaya yüz tutmuştur. Bu çalışmada, hatalı politikalar neticesinde ciddi anlamda yitirilme noktasına gelen, coğrafi şartların bir nimeti olan ve öncelikle Ankara'nın olmak üzere esasında tüm Türkiye'nin bir simgesi niteliğindeki Ankara keçisi varlığımızın geldiği durum ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Ankara keçisi, Tiftik, Coğrafi simge, Ziraat coğrafyası, Kültür ekonomisi, Türkiye.

ABSTRACT

Anatolian, especially Ankara and its close territory, where comes to the mind as the place of Angora goat's (*Capra hircus ancyrensis*) cultivating in the world, has unfortunately lost its superiority recently. It has not only wiped through Ankara and its territory, in all Türkiye this cultural value has been dramatically extincted from agricultural life. Although our country contains optimum opportunity for the cultivating of Angora goat in terms of geographical conditions, it has placed behind the countries, to which the discussed animal was taken afterwards. In addition to that, although it is cultivated in foreigner regions having the same geographical conditions as in Central Anatolia Region, it's know that when the amount of the mohair is compared with the amount in our country, it is much more lower. However, while Angora goat's number was over 1 million at the beginning of 1990's, this number has fallen in 90% rates in the last 20 years. As a natural consequence of this decline occurring within our Angora goat wealth, and also has experienced a decline in the mohair production and the products which obtained from mohair. At the same time this decline that in activity in question has shown effect in the cultural life, too. The various textiles which obtained from mohair and traditional products had almost begun to be forgotten. In this study, the situation that our wealth of Ankara goat, which is nearly extincted and is the symbol of primary Ankara and then all of the Türkiye, is dealt with.

Key Words

Angora goat, Mohair, Geographical symbol, Agricultural geography, Cultural economy, Türkiye.

GİRİŞ

Ankara keçisi (*Alm.* Angora Ziege, *İsp.* Angura kapro), *Bovidae* (Boynuzlular) familyasının *Capra* cinsinden evcilleştirilmiş küçükbaş hayvanlar

grubundan bir canlıdır. Ankara keçisi (*Capra hircus ancyrensis*), kaşmir (keşmir) keçisi (*Capra hircus laniger*) ile birlikte diğer keçi türlerinden farklı olarak sadece kendilerine has tüyle-

* Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Bölümü, e-mail: guwen_sahin@hotmail.com

ri nedeniyle yetiştirilmektedir. Tiftik adı verilen ve dünyada farklı yerlerde de yetiştiriciliği yapıldığı halde ülkemizdeki keçilerden elde edilen tiftiklerle aynı niteliği taşımayan bu özel dokuma ürünü son yıllarda özellikle de alternatif sentetik ürünlerin yaygınlaşmasıyla önemini büyük ölçüde yitirmiştir.

Ankara keçisi, adından da anlaşılacağı üzere başta Ankara ve yakın çevresi olmak üzere İç Anadolu Bölgesi'nin merkezî kesimi ile Güneydoğu Anadolu, Karadeniz ve Ege bölgelerindeki birkaç lokal sahada yayılış göstermektedir. Burada yeri gelmişken söz konusu bu kültür canlımızın adıyla ilgili bir yanlışlığın da belirtilmesi yerinde olacaktır. Uluslararası pazarlarda da "Angora goat" adıyla anılan Ankara keçisi ülkemizde çoğu zaman "Tiftik keçisi" adıyla da anılmaktadır. Oysaki tiftik, canlıdan elde edilen doğal lifin adı olup söz konusu canlının bu isimle anılması uygun değildir. Nitekim Türk Patent Enstitüsü (TPE)'ne yapılan müracaatta da canlının adı "Ankara Keçisi" olarak belirtilmiştir.

Bundan yaklaşık iki asır önce ilk defa yurtdışına götürülen Ankara keçisi, böylelikle Türk tekelinden çıkarak dünyanın çeşitli yerlerine taşınmış, kimi yerlerde olumlu (A.B.D. ve Güney Afrika Cum. gibi) kimi yerlerde de olumsuz (Rusya Federasyonu, Hollanda ve İtalya gibi) sonuçlar alınmıştır (Menteş Gürler, 2006:40; Şahin, 2011a:4). Ankara keçisi varlığımızla ilgili yaşanan bu ilk olumsuz gelişmenin ardından yakın yıllarda bir de tüm keçi türlerinin "orman düşmanı" olarak gündeme getirilmesiyle sayılarının düzenli bir şekilde azaltılması

ikinci büyük hata olarak karşımıza çıkmıştır. Oysaki diğer tüm keçi türlerimiz içerisinde en ufak yapılı ve uysal olan tür Ankara keçisidir. Bu sektöre son büyük darbe ise sentetik liflerin çok daha ucuza ve kolay ulaşılır hale gelmesi; bunun sonucunda da kaliteli, nadir ve bir o kadar zahmetli olan tiftik eldesi ve dokumalarını (Sof veya Ankara sof) âdeta piyasadan silmesi olmuştur. Tiftiği için yetiştirilen Ankara keçisi varlığımızla ilgili üst üste yaşanan bu olumsuz gelişmelerin ardından özellikle son 20 yıllık periyotta çok ciddi bir gerilemenin yaşandığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak 1950'lerin ilk yıllarında sadece Ankara'da¹ sayısı 1 milyonu aşan Ankara keçisi varlığımız yaklaşık %90'lık bir azalmayla 2010 yılına gelindiğinde tüm ülkede 152.606 başa gerilemiştir (Özkan, 1960:141; TÜİK, 2012).

Ankara keçisi, zirai, ticari, coğrafi ve tarihî yönünün haricinde bir kültür mirası olması yönüyle de ayrıca öneme sahip bir değerimizdir. Özellikle son yıllarda ülkelerin ekonomisinde kırsal turizm, agro-turizm, kültür turizmi, yerel değerlerin ve otantik dokunun ekonomik anlamda istifade edilebilir hale getirilmesi dikkat çekici bir gelişme göstermektedir. Bu kapsamda Ankara keçisini kültür ekonomisi içerisinde de ayrıca değerlendirmek yerinde olacaktır. Kültür ekonomisi ve/veya kültür endüstrisi içerisinde önemli bir hammadde olarak değerlendirilebilecek söz konusu bu değerimizin bu yolla korunarak yitirilen değerler listesine girmesinin önüne geçilebilir. Zira Ankara keçisinden elde edilen tiftiğin işlenmesinde kullanılan araç – gereçler (aynı zamanda bunların imalatı), bunların kullanım biçimleri ve beslenmesinden kırkı-

mına, sağımından elde edilen liflerin eğrilmesine kadar tüm aşamalarda seremoni (ritüel) korunması gereken soyut ve somut bir değerler bütünü oluşturmuştur. Bu kapsamda UNESCO'nun desteklediği kültürel mirasın korunmasına yönelik girişimler doğrultusunda ulusal ve uluslararası konuyla alakadar kuruluşlarla işbirliği içerisinde girilmesi büyük önem arz etmektedir.

Ankara keçisi gibi millî bir değerimizin kültür ekonomisi veya kültür endüstrisi kapsamında değerlendirilmesi ise diğer çoğu değerimiz gibi göz ardı edilmiş bir konudur. Bununla birlikte belirtilmesi gereken önemli bir husus da kültür ekonomisi konusunun ekseriya iktisatçılar tarafından çalışılan bir alan olarak ortaya çıkıp kentlerin kültürel ekonomik yapılarının çözümlenmesi temelinde gelişmiş olmasıdır (Özdemir, 2009: 74). Ülkemizde özellikle son 20 – 25 yılda adından söz ettirmeye başlayan bu ihtisas dalı edebiyattan arkeolojiye, coğrafyadan turizme kadar çok değişik alanlardan araştırmacıların katkı sağlayabileceği bir alandır. Dünyada son yıllarda çarpıcı bir şekilde gelişme gösteren doğayla uyumlu ve yerel değerlerin korunmasına yönelik yaşam biçimi (eğilimler) kültür ekonomisi konusunun ilerleyen yıllarda önemini artıracığını göstermektedir. Sürdürülebilir ekonomik kalkınma özellikle de yerinde kalkınma açısından söz konusu bu alan farklı disiplinlerden uzmanların da katkısıyla genel ve yerel ölçekte ekonomiye ciddi katkılar sağlayacak bir rol üstlenecektir. Turizmde kültür turizmi, ziraatta agro-turizm ve organik tarım, sanayide geleneksel üretim veya el yapımı ürünler dikkat çekici bir gelişme eğilimindedir. Tüm

bu iktisadi faaliyetlerde hammaddeyi bir tarım ürünü, maden, dokuma veya bir hayvan; işçiliği geleneksel üretim metotları, el işçiliği; altyapı ve teknik donanımı ise imalat aşamasında kullanılan geleneksel araç – gereçler oluşturmuştur. Bu çalışmada önceleri bir geçim kaynağı olan Ankara keçisinin tarihsel süreçte geçirdiği aşamalar, kültürel hayattaki konumu ve nihayet şehirselleşen bir simge haline gelişi coğrafyayla ilişkilendirilerek ele alınmıştır.

Ankara Keçisinin Genel Özellikleri

Türkiye, yerli keçi ve koyun gen kaynağı bakımından oldukça zengin bir ülke olup Norduz, Honamlı, Kıl, Kilis ve Ankara keçisi gibi dünyaca tanınan ırkların gen merkezidir. Dünya genelinde “*Angora*” olarak bilinen ve Batılılarca “*mohair*” olarak da adlandırılan (Türkçede *moher* olarak da tabir edilmektedir.) parlak, beyaz, uzun ve ince olan tiftiği için yetiştirilen Ankara keçisi, evcilleştirilen keçi türleri içerisinde en ufak ve narin yapılısı olarak bilinmektedir (Şahin, 2011a:5). Ankara keçilerinin ortalama yaşam süreleri 8 ila 15 yıl arasında değişmekte olup canlılığın damızlık erkeğine teke, dişisine ise keçi denilmektedir. Erişkin bir keçinin ağırlığı 30 – 45 kg. arasında değişmekle birlikte erişkin bir tekenin ağırlığı ise 45 – 55 kg.ı bulabilmektedir. Canlılığın diğer karakteristik özelliklerine baktığımızda gerek dişisi gerekse erkeği sakallı ve boynuzludur. İstisna bazı keçiler sakalsız ve boynuzsuz olur ki yerel halk bunları “kabak keçi” olarak adlandırmaktadır.

Fotoğraf 1: Sağlıklı Bir Ankara Keçisi Sürüsü (Ankara)

Ankara keçisi özellikle tüm bedenini kaplayan, ince, sık, yumuşak, dayanıklı, yüksek yalıtım özelliğine sahip, kir tutmayan buna karşılık kolaylıkla boyanabilen ve de en belirgin özelliği olan göz alıcı parlaklığa sahip tiftiği için beslenmektedir. Yılda ortalama 20 – 30 cm. uzayan keçinin kılları 1 defa kırılmaktadır. Dünya çapında üne kavuşan ülkemize has bu değerimizden elde edilen tiftiğin en büyük özelliği diğer keçi kıllarına kıyasla daha kaygan ve yumuşak bir his vermesidir. Tiftiğin bu özelliği kılın yüzeyini kaplayan ve “yağıltı” adı verilen bir yağ katmanından ileri gelmektedir (Tamura, 2003:7). Yağıltı aynı zamanda tiftiğin dayanıklılığını artıran bir unsurdur. Benzer durum Ankara ve yakın çevresindeki diğer canlılarda da karşımıza çıkmaktadır (Ankara tavşanı ve Ankara kedisi gibi). Bu konuyla ilgili olarak günümüzde bilim insanlarının yaptığı araştırmalar sonucunda Ankara ve çevresindeki coğrafi şartların (Özellikle iklimik şartların) bölgedeki canlıların tüyleri (kürkleri, postları) üzerinde böyle bir etki yarattığını ortaya koymuştur. Bu duruma ise ilk olarak 1648 yılında Ankara’ya gelen Evliya Çelebi, “Seyahatnamesi”nde dikkat çekmiş ve şu satırları kaydetmiştir: “*Frenkler bu*

Engürü keçilerinden Frengistan’a götürüp sof edelim dediler, fakat yine olmadı. Ehalii Engürü, kendi soflarının bu hassasiyetini Hacı Bayram Veli’nin kerametine isnat ederler. Fakat bize kalırsa bu sır, ab ve havasının ve mevkiinin letafetinden ileri gelir.” (Koçu, 1943: 226, Evliya Çelebi, 1999:304). Sahip olduğu bu özelliği sayesinde, her ne kadar günümüz Türkiye’sinde değerini büyük ölçüde yitirmiş olsa da geçmişte uluslararası piyasalarda ve ziraat hayatında *Ankara Keçisi* uzun süre çok özel bir yere sahip olmuştur.

Tarihsel Süreçte Türkiye’nin Ankara Keçisi Varlığı

Ankara keçisi ile ilgili olarak bu zamana kadar pek çok araştırma yapılmış olup genel itibariyle tarihçesi hakkında farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bazı araştırmacılar Ankara keçisinin bugün hâlâ Anadolu’da yaban keçisi olarak bilinen *Capra aegagrus* (Yabancı Pers Keçisi / Hilal boynuzlu) adlı canlının soyundan geldiğini ve zaman içerisinde Ankara ve yakın çevresinin coğrafi şartlarına uyarak günümüzdeki şeklini aldığı ifade etmektedir (Schreiner vd. 1898). Ankara keçisi konusundaki derin ve kapsamlı çalışmalarıyla tanınan Prof. Dr. Selahattin BATU (1905 – 1973) ise konuyla alakalı en eski belgelerden, arkeolojik buluntulara kadar tüm verileri tarayarak bu canlının (veya ırkın) ilk olarak 13. yy.’da Türkler tarafından Hazar Denizi’nin doğusundan Anadolu’ya getirildiğini saptamıştır (Tamura, 2003:114, Şahin, 2011a:7). Günümüzde uluslararası kaynaklar bugünkü şekliyle Ankara keçisinin anavatanının Karadeniz ile Akdeniz arasındaki Anadolu toprakları olduğuna işaret etmektedirler (Shelton, 1993:7).

Ankara keçisinin dünyaya yayılı-

şına da kısaca değinecek olursak, ilk olarak 1500'lü yıllarda başarısız birtakım girişimlerle Türkiye dışına çıkarılmışsa da götürüldükleri yere uyum sağlayamayan Ankara keçileri varlıklarını devam ettirememiştir. 1838 yılına gelindiğinde ise 12 baş teke ve 1 baş dişiden oluşan bir grup Ankara keçisi Albay HENDERSON tarafından Güney Afrika'ya götürülmüş, yolda tek dişinin bir oğlak dünyaya getirmesiyle toplamda 13 baş Ankara keçisi ülke sınırları dışına çıkarılmıştır (Tuncel, 1993:16). Oysaki ilgili kişi veya kişilerin gönderilen tek bir keçinin hamile olup olmadığını kontrol etmesi gerekiyordu zira tüm tekeler kısırlaştırılmıştı.

Ankara keçisinin ilk olarak A.B.D.'ye götürülüşü ise 1849 yılında gerçekleşmiştir. Sultan I. Abdülmecit, ülkeye pamuk yetiştiriciliği konusunda uzman olarak dönemin A.B.D. başkanı tarafından gönderilen Dr. James B. DAVIS ile dönüşünde teşekkür amaçlı 19 baş Ankara keçisi göndermiştir. Böylelikle aşağı yukarı Güney Afrika'dakine yakın bir tarihte Ankara keçisi Amerika kıtasına da taşınmış oluyordu (Tamur, 2003:105, Şahin, 2011a:7).

Yine Sultan I. Abdülmecit (1823 – 1861), Birleşik Krallık Kraliçesi Victoria (1819 – 1901)'ya da 22 adet Ankara keçisi hediye etmiş fakat ülkede uygun yaşam ortamı bulamayan keçiler daha sonra Güney Afrika'ya gönderilmiştir (Kerimol, 1993:33). Ankara keçisinin yurtdışına çıkarılması konusunda Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde ilk tedbirler alınmaya başlamış ve 1881 yılında Padişahın fermanıyla Ankara keçisinin ülke sınırları dışına çıkarılması yasaklanmışsa da 1911 yılında dünya Ankara keçisi varlığı içerisinde

Türkiye'nin payı %38'e kadar gerilemiş, 1912'ye gelindiğinde ise Güney Afrika'da Ankara keçilerinin sayısı 4 milyonu aşmıştı (Kingham, 1976:4). Günümüzde Antarktika dışındaki tüm kıtalara taşınarak; A.B.D., Kanada, Güney Afrika Cum., Lesotho, Birleşik Krallık, Avustralya, Yeni Zelanda, Arjantin ve Brezilya'da yetiştirilmektedir. Şüphesiz bu durumdan en olumsuz etkilenen kişiler ise Ankaralı yetiştiriciler olmuştur. Nitekim Ankara ve Kırıkkale'de yaptığımız mülakatlardan ve arşiv taramalarından o dönem için küçük bir kasaba görünümündeki Ankara'nın dünya pazarlarında "Ankara sofı" olarak bilinen meşhur dokumalarının hem yurtiçi hem yurtdışı satışından çok ciddi kazançlar sağlandığı anlaşılmıştır (Şahin, 2011a:6).

Osmanlı İmparatorluğu'nun ardından genç Türkiye Cumhuriyeti de Ankara keçisini korumak ve geliştirmek adına birtakım girişimlerde bulunmuştur. Bu amaçla ilk olarak 1930 yılında Ankara'da "Türkiye Tiftik Cemiyeti (TTC)" kurulmuştur. Aynı yıl cemiyetin yaptığı sayım sonucuna göre Türkiye'de 2.840.000 baş Ankara keçisi olup bunlardan 4.070 ton tiftik elde edilmiştir. Cemiyetin faaliyetleri sonucunda, özellikle de numune ağılında yetiştirilen damızlık Ankara keçilerinin ücretsiz veya kimi zaman çok cüzi ücretlerle çiftçiye satılmasıyla 1940 yılına gelindiğinde ülke genelinde Ankara keçisi sayısı 5.500.000'e ulaşmış ve toplamda 7.721 ton tiftik sağlanmıştır (Şahin, 2011a:7). Keçi popülasyonu ve ürünündeki bu kayda değer artışa rağmen ne yazık ki yaşanan dünya savaşları ve bunu takip eden ekonomik krizler ülkedeki Ankara keçisi varlığının neredeyse sonunu getirmiştir.

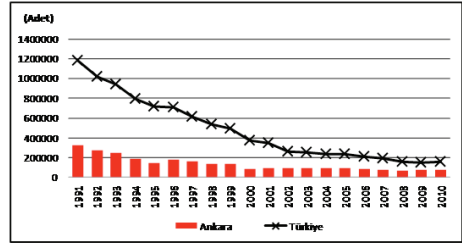

Fotoğraf 2: İpeksi Tiftikleriyle Sağlıklı Bir Ankara Keçisi Sürüsü (Ankara / Ayaş)

Türkiye Tiftik Cemiyeti, ham tiftik fiyatlarının düşmesi nedeniyle aynı zamanda da sof üretimini yeniden canlandırmak adına 1932’de “Türkiye Tiftik Cemiyeti Sof Dokuma Evi”ni kurmuştur². Cemiyet hemen ertesi yıl (10.04.1933 tarihinde) Lalahan’da bir numune ağılı tesis etmiş ve ilk aşamada 300 baş damızlık keçi ve tekeden oluşan bir sürüyle ıslah çalışmalarına başlamıştır (Tiftik Cemiyeti, 1933; Menteş Gürler, 2006:42). Numune çiftliğindeki başarılı uygulamalar neticesinde 1936 yılına gelindiğinde Ankara keçisinde üç katından fazla bir artışla 1.206 başlık bir hayvan varlığına ulaşılmıştır. Bu dönemde yapılan yatırımlarla birlikte her ne kadar Ankara keçisi varlığı ve elde edilen ürünlerde bir artış aynı zamanda da iyileşme görülse de ne yazık ki yabancı memleketlerdeki hızlı artışın gerisinde kalınmıştır. İlerleyen yıllarda II. Dünya Savaşı’nın ardından yaşanan uluslararası piyasalardaki yoğun ticari yaşam bu sektöre de yansımıştır. 29 Kasım 1955’te yapıldığı ve tiftik üretiminin geliştirilmesi amacıyla bir kamu iktisadi teşebbüsü olan “Türkiye Yapağı ve Tiftik A.Ş.” kurulmuş, 1956 yılında da resmen faaliyetlerine başlamıştır³. Yapılan bu ve benzeri girişimlerle 1959 yılında dünyadaki 11.3 milyon keçinin yarısından

biraz fazlası (%54’ü) Türkiye’de bulunuyor Türkiye’yi sırasıyla A.B.D. ve Güney Afrika takip ediyordu (Tamura, 2003:195). 1969 yılına gelindiğinde de bugün hâlâ faaliyetlerine devam eden TİFTİKBİRLİK kurulmuştur. Devletin görevlendirmesiyle birlik ve Türkiye Yapağı ve Tiftik A.Ş. 1970 – 1982 yılları arasında kesintisiz tiftik alımı yapmış, 1982’den sonrada belirli yıllarda alımlara devam etmiştir. Günümüzde elde edilen tiftiğin tamamına yakını TİFTİKBİRLİK aracılığı ile ticarete konu olmaktadır.

Ankara keçisi varlığımızın son 20 yıldaki rakamsal durumuna baktığımızda şekil 1’de de görüldüğü gibi çok ciddi bir gerilemenin yaşandığı gözlenmektedir. Söz konusu bu kültür canlımıza adını veren Ankara’da da bir gerileme söz konusu olsa da Lalahan Hayvancılık Merkez Araştırma Enstitüsü’nün başarılı çalışmalarının da etkisiyle özellikle 2000 – 2010 yılları arasında ilde ortalama 80.000 başlık Ankara keçisi varlığından bahsedebiliriz (Şekil 1).

Kaynak: TÜİK., 2012.

Şekil 1: 1991 – 2010 Yılları Arasında Ankara ve Türkiye’nin Ankara Keçisi Varlığı

2000’lere gelindiğinde yarım milyonun altına düşen Ankara keçisi varlığımız 2010 yılına geldiğimizde 1991 yılının %12.8’i (152.606 baş) kadar olup aynı yıl toplam keçi varlığımız içerisindeki payı %2.4, küçükbaş hayvan varlığımız içerisindeki payı ise sadece

%0.5'tir (TÜİK, 2012). Bu trajik gerilemede en etkili olan faktör 6831 sayılı "Orman Kanunu"nun "*Orman Alanlarında Hayvan Otlamacılığını Düzenleyen*" 19. maddesi (2896 sayılı kanun, madde 12) gereğince; "Ormanlara her türlü hayvan sokulması yasaktır. Ancak, kuraklık gibi fevkalade haller nedeniyle hayvanlarının beslenmesinde güçlük çekildiği tespit edilen bölgeler halkına ait hayvanlar ile orman sınırları içerisinde bulunan köyler ve mülki hudutlarında Devlet ormanı bulunan köyler halkına ait hayvanların orman idaresince belirlenecek türlerine, tayin edilecek saha ve süreler dâhilinde, ormanlara zarar vermeyecek şekilde otlatılmasına izin verilir." denilmektedir. Yasa ile birlikte özellikle keçi yetiştiriciliği büyük bir darbe almış olup tiftik keçisinin de "Orman düşmanı" olarak görülmesi ile bu gen kaynağımız âdeta yitirilme eşiğine gelmiştir (Taşlıgil vd. 2010:85). Söz konusu bu durum sonuçta şekil 1'de de görülen trajik gerilemenin yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye'de özellikle küçükbaş hayvan yetiştiriciliği konusunda istikrarlı bir devlet politikasının bulunmaması, genel olarak keçi yetiştiriciliğinde desteklemenin söz konusu olmayışı gibi daha pek çok sebep bu gerilemede etkili olmuştur.

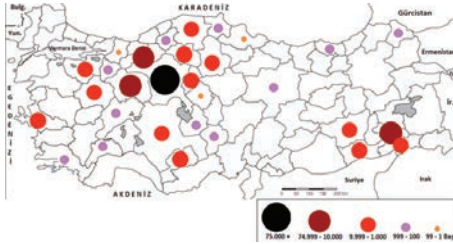
Ankara keçisi varlığımızdaki gerilemede bu faaliyetin uzantısı olacak sanayileşmenin gerçekleştirilememesi de etkili olmuştur. Daha önce de belirttiğimiz gibi bir dokuma ürünü olan tiftiği için yetiştirilen bu canlıdan elde edilen tiftiklerin sanayide değerlendirilememesi neticesinde eldeki tiftikler ham olarak çok düşük fiyatlardan başta Birleşik Krallık olmak üzere dış pazarlara sürülmüştür.

Türkiye'de Ankara Keçisi Yetiştiriciliğinin Coğrafi Dağılımı

Ankara ve yakın çevresindeki coğrafi şartların şekillendirdiği bir değerimiz olan Ankara keçisi ve bundan elde edilen tiftiklerin bu kadar özel bir dokuya sahip olmasında iklim temel unsurdur. Ankara keçisi genel itibarıyla nemli bölgelerden hoşlanmadığından kıyı bölgelerimizde az rastlanır. Merkezî kesimlerden uzaklaştıkça Ankara keçisinin tiftiği yumuşaklığını, ipeksi özelliğini ve kıvrımlılığını yitirir. Bunun sonucunda iç bölgelerden kıyı kesimlere geçildikçe yerini kıl keçisine bırakmaktadır. Ankara keçisinin optimum yaşam alanının iklimine kısaca değinecek olursak 1.500 m.'ye kadar olan sahada yıllık ortalama sıcaklıklar 8 – 12°C arasındadır. Kış mevsiminde ortalama sıcaklıklar 0°C civarında seyrederken yazın ise bazı günler 40°C'yi aşabilmektedir (Atalay, Mortan, 2006:139). Burada belirtilmesi gereken en önemli husus tiftiğin ülkemize has özelliğinin tayininde özellikle yaz sıcaklıklarının çok yüksek olmadığı serin hava şartları etkili olmaktadır. Yıllık yağış miktarı alçak kesimlerde 400 mm., yükseklerde ise 600 mm. civarında olup ilkbahar en yağışlı mevsimdir. Amplitüdün 15 – 20°C civarında olduğu sahada bağıl nem de %55 – 60 civarında seyretmektedir (MGM, 2011). Özellikle bölgenin nem durumu tiftik kalitesinde en etkili parametredir. Bölgeye has bu iklim tipinden uzaklaştıkça tiftik kalitesinde ve dokusunda ciddi değişimler gözlenmektedir.

Her ne kadar günümüzde Ankara ve çevresine benzer iklim şartlarına sahip yerlerde yetiştiriliyor olsa da

elde edilen tiftik ülkemizdeki Ankara keçilerinden elde edilen tiftiğin kalitesinden uzaktır. Aynı durum Türkiye içerisinde farklı yetişme alanlarında da söz konusu olmaktadır. Şekil 2’de görüldüğü gibi Ankara keçisi yoğun olarak Ankara ve yakın çevresinde beslenmekle birlikte İzmir, Muğla, Giresun, Trabzon, Ardahan, Kocaeli, Siirt, Mardin ve Şırnak gibi merkeze uzak yerlerde de beslenmektedir. Fakat bu sahalardaki Ankara keçilerinin Ankara ve çevresindeki keçilerden bazı yapısal özellikleri açısından farklı olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki illerimizde tiftikler daha ziyade sarı ve kahverengidir, aynı şekilde İzmir, Giresun ve Trabzon’daki tiftik eldesi de Ankara’dakilerden oldukça düşük kalitededir.

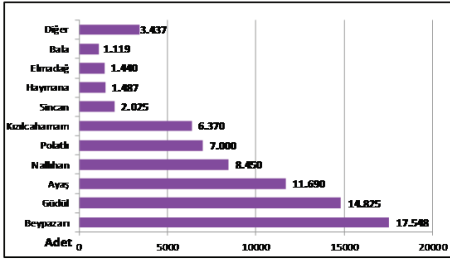
Şekil 2: 2010 Yılında Türkiye’de Ankara Keçisi Varlığının Dağılımı

Ankara keçisi yetiştiriciliği konusunda iklim haricinde tiftik kalitesi üzerinde etkin olan bir diğer faktör bitki örtüsüdür. Nitekim bu durum keçi yetiştiriciliği ve orman kanunu konusunda da gündeme taşınmıştır. Ankara keçisi yetiştiriciliğinde bitki örtüsünün yoğun olduğu ormanlık sahalarda iyi nitelikte tiftik eldesi için uygun olmayıp bu konuda Orta Anadolu’da kısa boylu ot topluluklarının hâkim olduğu bozkır sahaları en elverişli sahaları oluşturmaktadır. Oysaki keçilerin orman düşmanı olarak nitelendirilmesiyle Ankara keçisi

de bu gruba dâhil edilmiş ve yaygın olarak ormanlık sahalarda yetiştirilmeyen bu değerimizde ciddi anlamda bir gerileme sürecine girmiştir. Fakat burada belirtilmesi gereken bir diğer durum çoğunlukla yerleşik mera hayvancılığı şeklinde yapılan Ankara keçisi yetiştiriciliğinde sanayi yemi fazlaca kullanılmamakta zaman zaman kaba yem ihtiyacını karşılayamayan üreticiler yasak olmasına karşın keçileri ormana salmaktadırlar. Bu durum özellikle Eskişehir, Bolu ve Aksaray’da yaygındır (Özdemir, 2009:52).

Ankara keçisi özellikle Ankara ve çevresinde yetiştirilegelmişse de önceleri çok daha geniş bir alanda yetiştiriciliği yapılmaktaydı. 1930 yılında toplam 61 vilayette Ankara keçisi yetiştirilirken 2010’a gelindiğinde bu değer 30’a gerilemiştir. 1930’da sadece Ankara’da 627.454 baş Ankara keçisi varken 1954’te 1.309.651’e ulaşılmış fakat günümüzde tüm Türkiye’de toplam sayı bu değerlerin ancak %11.6’sı kadardır (TÜİK, 2012). 2010 yılı itibariyle Ankara toplam Ankara keçisi varlığımızın yaklaşık yarısına (%49.4) sahip bulunmakta ve genel olarak bu ilimizin yakın çevresinde yoğunluk kazandığını söyleyebiliriz (Şekil 2).

Ankara keçisinin en fazla yetiştirildiği ilimiz olan Ankara’daki dağılımına baktığımızda ise şekil 3’te görüldüğü üzere 2010 yılı itibariyle 17.548 baş ile Beypazarı ilk sırada yer almakta olup bu ilçemizi sırasıyla Gündül (14.825), Ayaş (11.690) ve Nallıhan (8.450) takip etmektedir. Toplamda bu 4 ilçe tüm Türkiye’nin %34.4’üne, Ankara’nın ise %69.6’sına sahiptir. Adı geçen ilçelerin haricinde Ankara’nın 21 ilçesinde daha yetiştirilen Ankara keçisinden en yüksek verim yine bölge keçilerinden sağlanmaktadır.

Kaynak: TÜİK, 2012.

Şekil 3: Ankara'da Ankara Keçisi Varlığının İlçelere Göre Dağılımı (2010)

Ankara keçisi varlığı bakımından Ankara'dan sonra ikinci sırada yer alan Siirt'te 5.150 baş ile Şirvan ilk sırada olup Pervari (3.920), Merkez (1.690) ve Aydınlar (1.650) bu ilçemi takip etmektedir. Siirt'in ardından Eskişehir'de ise Ankara keçisi en fazla Mihaliçcik (6.630), Günyüzü (1.454) ve Mahmudiye (1.266)'de yetiştirilmektedir. Ülke genelinde 4. sırada yer alan Bolu'da ise Seben'de 5.429 ve Kıbrıscık'ta 4.940 baş Ankara keçisi bulunmaktadır (TÜİK, 2012).

Coğrafi Bir Simge Olarak Ankara Keçisi ve Elde Edilen Ürünler

Türk kültür ve iktisadi hayatında köklü bir geçmişe sahip olan Ankara keçisi özelde Ankara'nın bir simgesi veya sembolü olmakla birlikte tarihî önemiyle Türkiye'nin coğrafi ve kültürel simgesi olma niteliğindedir. Ankara keçisi ile ilgili yapılması gereken ilk işin coğrafi işaret tescilinin alınması gerektiğidir. Coğrafi işaretle tescillenecek ürünler iki farklı işaretleme kategorisinde değerlendirilir: Menşe (Köken) İşareti ve Mahreç (Coğrafi Çıkış Yeri) İşareti. Bunlardan menşe işaretiyle kastedilen başvurusu yapılan ürünün bütünüyle sınırları belli bir yere (Yöre, havza, şehir, ülke veya bölge) özgü olması ve başka bir yerde bulunmayan veya temin edilemeyecek

olmasıdır. Menşe işaretli ürün, kazandığı özelliğın tümünü veya temelini sınırları çizilmiş sahanın tabii veya beşeri şartlarından almış olmalıdır (Gökovalı, 2007:142; Şahin, 2011b:2; Özdemir, 2012:65). Örnek olarak Kars El Halısı, Tavşanlı Leblebisi, Geleneksel Türk Kayısı Likörü, Kütahya Çinisi, Yamula Patlıcanı, Mardin Taşı ve Sivas Köftesi gibi günümüz itibarıyla toplam 157 coğrafi işaretli ürünümüzü verebiliriz. Bununla birlikte "555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"de yapılan düzeltmeyle hayvan soylarının coğrafi işaret olarak tescil edilmeyeceği belirtilmiştir. Bu nedenle Ankara keçisi gibi müstesna bir değerimizin korunmasında Valilikler, Belediyeler ve gerek ulusal gerekse uluslararası kültürel değerleri koruyan, iyileştiren ve destekleyen kurumlarla işbirliğine girilmesi gerekmektedir.

Ankara keçisi, Türkiye'nin fiziki coğrafya şartlarının şekillendirdiği, iktisadi ve kültürel coğrafya şartlarının da değerlendirdiği müstesna bir varlığımızdır. Ankara keçisinin yapısal özellikleri ve dağılımının ardından bu canlıdan elde edilen ürünlerle bunların kültür ve iktisadi hayatımızdaki yansımalarına değinecek olursak elbette tiftik ve tiftik ürünleri ilk akla gelen olacaktır. Tiftiğın elde edilış biçiminden bahsedecek olursak; canlı 15 Marttan itibaren kırılmaya başlanır. Kırılan tiftikler önce havuzlarda yıkanır, yıkanan bu tiftikler el yordamıyla didildikten sonra özel bir araçla (tarak) taranır. Bu işlemin ardından da Anadolu'da yaygın olarak kullanılan fengere, öreke, teşi, iğ, mingirdek ve kirman gibi adlarla anılan ve yün,

tiftik, yapağı gibi doğal lifleri iplik haline getirmede (Eğirme veya bükme de denilen.) kullanılan araçlarla son aşamaya geçilir. Bu aşamadan sonra iplikler çeşitli giyim eşyalarından örtülere kadar pek çok eşyanın yapımında kullanılırlar. Tiftiğin içinde halk arasında “köpek kılı” olarak da bilinen kemp lifi veya ak kıllar tiftik kalitesini düşüren ciddi bir olumsuzluktur. Bunlar özellikle kıl keçileri ile melezlenmiş olan keçilerde bulunmaktadır. Zira safkan Ankara keçileri bütünüyle beyaz (veya kirli beyaz) renkte tiftiğe sahiptir. Tiftiğin sanayide kullanımına gelince Türkiye’de tiftiği doğrudan doğruya işleyip dokumada kullanılabilecek herhangi bir tesis bulunmadığından yıllarca elde edilen ham tiftikler düşük fiyata yurtdışına gönderilmiştir. Son yıllarda tiftiğin diğer elyaflara katkı malzemesi olarak belli oranlarda karıştırılması 2010 yılına gelindiğinde küçük çaplı da olsa tiftik üretiminde bir artış yaratmıştır.

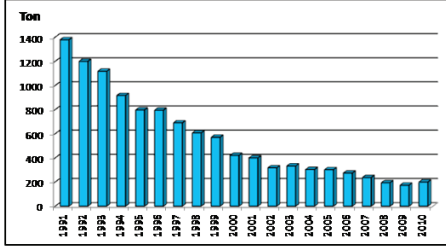
Fotoğraf 3: Kırkılmış Olan Tiftiklerin Taranması (Solda) ve Eğrilmesi (Sağda)

Fotoğraf 4: Saf Tiftikten Yapılan Ürünlere Bir Örnek: Ayaş Tiftik Çorabı

Saf tiftikten elde edilen ve yine ülkemize özgü bir dokuma olan sofun ise Türkiye dokumacılığında ayrıca özel bir yeri vardır. Ankara sofu olarak da bilinen bu kumaş %100 tiftikten yapılmaktadır. Sof özellikle çorap, patik, atkı, eldiven, şal, heybe ve battaniye gibi ürünlerin yapımında kullanılmaktadır. Söz konusu bu dokumamız Bala (Ankara)’nın Sofular Köyü başta olmak üzere Ankara ve yakın çevresindeki pek çok mahalleye, köye ve yapıya adını vermiştir (Sofular Mahallesi, Sofular Çarşısı gibi). Yine ülkemize has olmakla birlikte özelde Ayaş

ile özdeşleşmiş bir başka tiftik ürünü ise “Ayaş Tiftik Çorapları”dır. Saf tiftikten dokunan bu çoraplar, deseni ve yapım aşamasıyla kültür ekonomisine konu olabilecek bir diğer simgesel üründür.

Şekil 4: Türkiye’de Son 20 Yılda Tiftik Üretim Durumu **Kaynak:** TÜİK, 2012.

Oldukça çeşitli denebilecek ürünlerin elde edildiği tiftiğin üretimiyle ilgili hazırlanan şekil 4’te son 20 yıllık durum gösterilmektedir. 1991 yılında 1.379 ton olan tiftik üretimimiz keçi sayısının azalması (azaltılması) ile birlikte 2000’li yılların başında %100’den fazla bir gerilemeyle 400 tonlara kadar düşmüş ilerleyen yıllarda gerileme hızı yavaşlasa da 2009 yılında tarihinin en düşük seviyesi olan 174 tona inmiştir (Şekil 4).

2010 yılındaki 200 tonluk tiftik üretiminin yarısından biraz fazlasını keçi varlığı açısından da ilk sırada yer alan (109 Ton) Ankara temin etmiştir. Ankara’da söz konusu bu zirai faaliyetin yoğunlaştığı ilçelerin tiftik üretim durumuna baktığımızda 26.844 kg. ile Beypazarı ilk sırada yer almakta olup bu ilçemizi sırasıyla Güdül (20.125), Ayaş (14.599), Nallıhan (13.459), Polatlı (10.673) ve Kızılcahamam (9.950 kg.) takip etmektedir. Ankara’nın ardından tiftik üretiminde önde gelen diğer merkezler ise Eskişehir (18.566), Siirt (17.585), Bolu (12.116), Çankırı (6.687) ve Kırıkkale (5.677 kg.)’dir

(TÜİK, 2012). Burada bahsedilmesi gereken bir nokta 2010 yılında tiftik üretiminde 3. sırada yer alan Siirt’in Ankara ve yakın çevresinden elde edilen tiftiklerle aynı kalitede olmadığı ve TİFTİKBİRLİK tarafından alınımın yapılmadığıdır. Farklı özellikteki tiftikler Türk Standartları Enstitüsü tarafından “Esas Tiftik”, “Özel Tiftik” ve “Özrümlü Tiftik” olmak üzere üç kategoriye ayrılarak değerlendirilmektedir.

Tiftik üretiminin ardından kısaca tiftik ticaretinden de bahsedecek olursak üretimdeki gerileme ve kullanım alanlarındaki azalmaya bağlı olarak gerek Türkiye gerekse dünya genelinde tiftik ve tiftik ürünleri ticaretinde bir gerileme gözlenmektedir. Türkiye 1993 yılında dünya tiftik üretiminin %6.4’ünü (1.118 ton) karşılarken aynı yıl 131 tonluk tiftik ihracatı gerçekleştirmiştir. 2009 yılına gelindiğinde ise Türkiye’de 174 tonluk tiftik üretimi gerçekleşmiş ve dünya tiftik üretiminde 6. sırada yer almıştır. Aynı yıl üretimin %55.1’i (96 ton) ihracata konu olmuş, 2010 yılına gelindiğinde de ihracatımız yaklaşık 4 katlık bir artışla rekor bir seviyeye yükselmiş ve 362 tona çıkmıştır (Tiftik Raporu, 2010:7). İhracatımızda 248 tonla Çin ilk sırada olup 113 tonla Birleşik Krallık ikinci sırada yer almıştır. Bir dönem dünya tiftik ticaretinde tekel olan Türkiye son yıllarda önemli bir ithalatçı durumuna gelmiştir. 2008 yılında Arjantin başta olmak üzere Güney Afrika Cum., Birleşik Krallık ve İtalya’dan toplam 294 ton tiftik ithal edilmiş 2009 yılına gelindiğinde birkaç katlık artışla ithalat 1.076 tona yükselmiştir (Tiftik Raporu, 2010:8).

Ankara geçisinden elde edilen diğer ekonomik değere haiz ürünlerin yıllar içerisindeki seyrine baktığımız-

da tablo 1’de de görüldüğü üzere genel anlamda bir gerileme yaşanmakla birlikte zaman zaman kesilen hayvan sayısına bağlı olarak bazı ürünlerde ciddi artışlar gözlenebilmektedir. Örneğin 1990 yılında kesilen hayvan sayısındaki artışa bağlı olarak hem et miktarında hem de deri sayısında önceki yıllara göre ciddi bir artış yaşanmıştır. Bu durum süt üretiminde ise tersi bir durum yaratmış ve zaman içerisindeki ufak çaplı artışlar bir kenara bırakılacak olursa düzenli bir şekilde gerileme eğiliminde olduğu gözlenmektedir. 1990 yılındakine benzer bir durum 2005 yılında da yaşanmış ve kesilen hayvan sayısındaki artışa paralel olarak deri ve et miktarında yeniden artışlar gözlenmiştir.

Tablo 1: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Kesilen Ankara Keçisi Sayısı ve Elde Edilen Ürünler

Yıllar	Kesilen Ankara Keçisi (Baş)	Süt (Ton)	Et (Ton)	Deri (Adet)
1975	95.320	52.270	1.760	114.810
1980	83.470	53.280	1.085	100.170
1985	72.420	20.470	1.131	78.102
1990	132.310	13.810	2.100	142.520
1995	28.410	7.537	487	30.520
2000	28.497	3.883	463	30.748
2001	15.158	3.914	313	16.239
2002	15.116	3.218	287	16.179
2003	11.259	3.786	202	11.823
2004	6.372	3.619	118	6.545
2005	20.439	3.513	384	20.582
2006	3.500	3.165	56	3.850
2007*	-	2.604	-	-
2008	-	2.185	-	-
2009	-	1.924	-	-
2010	-	2.335	-	-

*: 2007 yılından itibaren Ankara keçisine ait et ve deri miktarları diğer keçilerden elde edilen miktarlarla birlikte derlenmeye başlanmıştır. **Kaynak:** TÜİK, 2012.

Fotoğraf 5: Yeni Türkiye Cumhuriyeti’ni ve Türkiye’nin Önemli Ürünlerini Tanıtma Amacıyla Hayata Geçirilen Proje Kapsamında “Karadeniz Gemisi”ne Yerleştirilen Doldurulmuş Ankara Keçisi (1926, Karadeniz: Seyr-i Türkiye Arşivi).

Ankara keçisi, Türkiye iktisadi hayatında oldukça önemli bir değer olarak varlığını asırlarca korumuş müstesna bir gen kaynağımızdır. Söz konusu değerimiz Türkiye’nin kültür coğrafyasında da oldukça önemli bir yer işgal etmektedir. Kültür tarihimizdeki önemine bir başka örnek ise genç Türkiye Cumhuriyeti’ni tüm dünyaya tanıtmayı hedefleyen ve bu amaçla hazırlanan Karadeniz Gemisi’ne (1926) alınan Türkiye’nin coğrafi işaretleri niteliğindeki ürünler veya başka bir ifadeyle nişaneleri (Çeşitli dokumalar, tarım ürünleri, lokum, Türk kahvesi gibi) arasında tiftik numuneleri ve doldurulmuş Ankara keçilerine de yer verilmiştir. Yakın yıllarda ise Ankara keçisinin ticari değerinden ziyade kültürel değerinden ötürü çeşitli etkinlikler düzenlenerek bu değerimiz gündemde tutulmaya çalışılmaktadır. Buna en tipik örnek ise Ankara’nın Güdül ilçesi Boyalı köyünde “Ankara Keçisini Geliştirme ve Yaşatma Festivali” adıyla bazı yıllar kesintiye uğrasa da Nisan – Mayıs aylarında düzenlenen etkinliktir.

Sonuç

Asırlarca Türkiye zirai hayatına özgü bir değer olarak varlığını koruyan Ankara keçisi, 1800'lerin ortalarından itibaren ülke dışına çıkarılmasını tabiken birtakım olumsuz gelişmelerle bugün büyük ölçüde önemini yitirmiştir. Buna karşılık günümüzde her ne kadar Güney Afrika Cumhuriyeti, Arjantin ve Yeni Zelanda gibi anavatanından çok uzak memleketlerde yetiştiriliyor olsa da, ülkemizdeki keçilerden elde edilen tiftik hiçbir yerde sağlanamamaktadır. Bu da canlının Türkiye coğrafyası ile olan sıkı ilişkisi neticesinde canlının ayrıcalıklı bir yer edinmesine vesile olmuştur.

Yurtdışına götürülmesinin (ve kaçırılmasının) ardından bir de orman düşmanı olduğu gerekçesiyle kanunen diğer keçi türleriyle birlikte sayısının dikkatsizce azaltılmasıyla Ankara keçisi varlığımızda ciddi gerilemeler yaşanmıştır. Esasında kontrollü otlatmalarla yetiştiriciliği yapılabilecek bir canlı olan Ankara keçisiyle ilgili son yıllarda yasal düzenlemeler gündeme taşınmaktadır.

Köklü bir geçmişi bulunan Ankara keçisi yetiştiriciliğinin ve elde edilen ürünlerin bilimsel ve kültürel çalışmalarla son zamanlarda kamuoyunu yeniden meşgul etmesiyle olumlu gelişmeler gözlenmektedir. Buna en güzel örnek; Genetik varyasyonun sürdürülebilirliğinin sağlanması ve neslinin kaybolması riskine karşın Beypazarı, Güdül ve Çağa Belediyelerine bağlı köylerde sürdürülen "Ankara Keçisi Irkının (*Capra hircus ancyrensis*) Devamlılığının Sağlanması İçin Yetiştiriciliğinin Desteklenmesi Projesi"dir. Sektör için hayati nitelikteki bu çalışmaların yanı sıra Lalahan Hayvancılık Merkez Araştırma Ens-

titüsü başta olmak üzere bu genetik değerimizle ilgili akademik nitelikte çalışmaların artması umut verici gelişmeleri beraberinde getirmektedir. Ankara keçisi ile ilgili akademik çalışmalar salt Ziraat ve Veteriner Fakülteleri kapsamında olmayıp üniversitelerin coğrafya, iktisat tarihi, tekstil, güzel sanatlar, sanat tarihi gibi çok farklı kesimlerden araştırmacılara da malzeme teşkil etmektedir. Akademik çalışmaların yanı sıra kültürel birtakım etkinlikler de dikkatleri yeniden bu canlıya çekmekte ve keçicilik kültürünü yaşatmada örnek uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de olduğu gibi dünya genelinde de Ankara keçisi sayısı ve tiftik üretiminde bir gerileme söz konusudur. Türkiye'de Ankara keçisi yetiştiriciliğinin gerilemesinde temel faktör tiftik pazarının giderek daralması, sentetik ürünlerin çok daha ucuza ve kolay ulaşılabilir olmasının yanında kredi teminde yaşanan zorluklar ve genel olarak hayvancılık sektöründe yaşanan gerilemeyle işin ehli çoban bulmanın zorluğuyla bulunan çobanların çok yüksek fiyatlar talep etmesi ve yem masrafları gibi faktörler ciddi rol oynamaktadır. 2010 yılında 2010/158 sayılı "Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı" ile oğlak tiftiğine 15 TL/Kg., ana mal sınıfına 14 TL/Kg. ve tali mal sınıfına ise 10 TL/Kg. destek verilmesi ve 2011 yılı için ise 2011/1430 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile aynı miktarlarda destekleme ödemesi yapılmasına karar verilmiştir. Çiftçinin ödemelerden daha kolay ve süratle faydalanması için TİFTİKBİRLİK ülkenin çeşitli yerlerindeki kooperatifleri vasıtasıyla alımlar yapmaktadır. Günümüzde Türkiye'de Ankara keçisi yetiştiriciliği

adına TİFTİKBİRLİK faaliyetlerine devam etmekte olup, birliğe kayıtlı toplam 12 kooperatif ve 19.000 ortak bulunmaktadır.

Ankara keçisi ve tiftik üretimindeki gerilemenin haricinde bu faaliyetin devam ettiği yörelerimizde de birtakım kronik problemler gözlenmektedir. Bunların başında ise hayvan barınaklarının gayri sıhhi ve yetersizliği gelmektedir. Ağullar bölge koşullarına göre kolaylıkla temin edilebilen malzemelerden yapılmakta ve bu esnada çoğunlukla havalandırma, ışıklandırma ve kuru zemin şartları göz ardı edilmektedir. Oysaki Ankara keçisi yetiştiriciliğinde temiz hava çok önemli bir husus olup canlıyı en fazla etkileyen akciğer hastalıklarına sebebiyet verebilmektedir.

Ankara keçisi yetiştiriciliğinin coğrafi dağılımı konusuna gelince geçmişte yetiştiricilikte öne çıkan illerimizden Yozgat, Sivas ve Tokat gibi illerimizde bugün zirai hayattan tamamıyla silinmiş durumdadır. Oysaki bu sahalar gerek iklim gerekse bitki örtüsü itibarıyla bu canlının beslenmesi için ideal sahalar olup buralarda teşvik edilmesi gerekmektedir. Buna karşılık doğal yaşam alanının oldukça dışında ve kaliteli tiftik elde edilemeyen Muğla, Trabzon, Ardahan, Diyarbakır, Siirt ve Şırnak gibi illerimizde Ankara keçisi yetiştiriciliğinin karlı bir faaliyet olmadığını da belirtebiliriz.

Ankara keçisini koruyup bu değerlerin her yönüyle geleceğe taşınabilmesi folklorik açıdan büyük önem arz etmektedir. Bunun için yapılabilecekler arasında Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde tiftik ürünlerinin işlenişi (Tiftik eğirme, dokuma gibi); Ankara keçisinin yoğun olarak yetiştirildiği

yerlerde çeşitli ulusal ve uluslararası ölçekte festival, şenlik, kongre ve sempozyum organizasyonları; kırsal alandaki küçük işletmelere verilecek desteklerle Ankara keçisi ve ürünleri ile ilgili turizme ve ticarete konu olabilecek ürünlerin (Süs eşyaları, dokumalar, peynir ve dondurma gibi) imali sayılabilir. Bununla birlikte söz konusu değerle ilgili olarak Ankara ölçeğinde konunun kültürel boyutuyla daha kapsamlı ele alınması gerekmektedir. Bununla ilgili Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından çeşitli yerlere Ankara keçisi heykellerinin yerleştirilmesi örnek bir girişim olarak değerlendirilebilir. Buna ilave olarak valilik, il ve ilçe belediyelerinin bazıları logolarında (arma) Ankara keçisine yer verilmesi gerekmektedir. Dünyanın pek çok ülkesi simgesel bir özellik kazanan hayvansal değerlerini ulusal logo ve armalarında kullanmaktadır (Avustralya – kanguru ve koala; Kanada – kutup ayısı; Hindistan – tavuskuşu; Çin – panda gibi). Ankara keçisinin hayvancılık sektörü içerisinde gelmiş olduğu durum göz önüne alarak bir değerlendirme yapacak olursak her ne kadar birtakım yasal düzenlemeler ve teşviklerle ziraat hayatına yeniden kazandırılacak bir değerimiz olsa da günümüz dünya eğilimlerini dikkate alarak adı geçen değerimizle ilgili kültürel yatırımlara ağırlık vermek en sağlıklı ve uzun ömürlü olanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu amaçla sırasıyla önce yerel (lokal), sonra ulusal ve nihayetinde uluslararası girişimler ve yatırımlarla Ankara keçisi her yönüyle millî kimliğini muhafaza etme imkânı bulacaktır.

Son olarak Ankara keçisi her ne kadar coğrafi işaret tescili alamayacak olsa da “Türk Tiftiği”, “Ankara Sofu”

ya da “Türk Sofu”, “Ayaş Tiftik Çorabı” gibi ürünlerimizle birlikte, Ankara keçisi sütünden yapılan yerel peynirlerimiz için Türk Patent Enstitüsü’ne müracaat edilmelidir.

NOTLAR

- 1 O yıllarda Kırıkkale vilayetinin henüz Ankara’ya bağlı bir kaza olmasından ötürü dönemin Ankara keçisi sayısında Kırıkkale’nin de payı bulunmaktadır.
- 2 Bent Deresi üzerindeki eski Çakırlar Köprüsü’nün yanına kurulan Sof Dokuma Evi’nin yerinde bugün bir araba yıkama ve tamirhanesi bulunmaktadır.
- 3 Kuruluşun Bursa, Konya ve İstanbul’da bölge müdürlükleri ve Diyarbakır’da da irtibat bürosu bulunmaktaydı.

KAYNAKÇA

- Tiftik Cemiyeti, (1933). *30 Nisan 1933 Tarihli Kongresi Zabıtnamesi*. Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası, (13), s. 50 – 57.
- ARALAN, S., (2004). *Ankara Keçisi, Kentler ve İmgeler*, Yayına Hazırlayan: M. Öcal Oğuz, Tuba Saltık Özkan, Gazi Türk Halk Bilimi Topluluğu Yayını, s. 10 – 14, Ankara.
- ATALAY, İ., MORTAN, K., (2006). *Resimli ve Haritalı Türkiye Bölgesel Coğrafyası*. İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- BATU, S., (1940). *Ankara Keçisinin Tarihi ve Menşei Hakkında Bir Tetkik*. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayını, Sayı: 55.
- ERSOY, R., (2002). Folklorlarda Üçüncü Boyut Meselesi ve Avustralya Koalaları Örneği. *Türkiye’de Halk Bilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyumu*, 12-13 Aralık, 2002, Ankara.
- Evliya Çelebi, (1999). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. 2. Kitap, 304 Numaralı Yazma, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- GÖKOVALI, U., (2007). *Coğrafi İşaretler ve Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği*, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 2, s. 141 – 160.
- KANTÜRK YİĞİT, G., (2011). Angora goat and Mohair Production in Turkey. *Archives of Applied Science Research*, Vol. 3, Issue: 3, p. 145 – 153, South Africa.
- KERİMOL, K., (1993). Tiftiğin Tekstil ve Konfeksiyon Sanayindeki Önemi. *Ankara Keçisi ve Tiftik Kongresi ’93*, 20 – 21 Ekim 1993, Ankara.
- KINGHORN, P. M., (1976). *Angora Goat Husbandry*. Mohair Growers’ Association, Johannesburg.

- KOÇU, R. E. (1943). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 2. Cilt, s. 226.
- MENTEŞ GÜRLER, A., (2006). *Türkiye Tiftik Cemiyetinin Tarihçesi*. Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi, Cilt: 46, Sayı: 2, s. 39 – 46, Ankara.
- MGM, (2011). Meteoroloji Genel Müdürlüğü Resmi İstatistikler (İl ve İlçelerimize Ait İstatistik Veriler). <http://www.mgm.gov.tr/> (Son erişim: 01.07.2012).
- ÖZDEMİR, H., (2009). *Türkiye’de Ankara Keçisi Yetiştiriciliğinin Yapısal ve Yetiştiricilik Özellikleri*. Ankara Üniv., Fen Bilimleri Enst., Basılmamış Doktora Tezi, s. 196, Ankara.
- ÖZDEMİR, N., (2009). *Kültür Ekonomisi ve Endüstrileri ile Kültürel Miras Yönetimi İlişkisi*, Milli Folklor, s. 73 – 86, Ankara.
- ÖZDEMİR, N., (2012). *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi Seçki*, Hacettepe Yayıncılık, s. 406, Ankara.
- SCHREINER, S., CORNWRIGHT, C., (1898). *The Angora Goat*. Langwans Grean and Cooperation, London.
- SHELTON, M., (1993). *Angora Goat & Mohair Production*. Published by the Mohair Council of America, Central National Bank Building, p. 233, U.S.A.
- ŞAHİN, G., (2010). Kırıkkale İlindeki Tarımsal Etkinliklere Genel Bakış, *Selçuk Üniv. A. Keleşoğlu Eğitim Fak. Dergisi*, Sayı: 30, s. 313 – 333, Konya.
- ŞAHİN, G., (2011a). “Türkiye’de Ankara (Tiftik) Keçisi Yetiştiriciliğinin Dünü Bugünü ve Yarını”, *Uluslararası Katılımlı Coğrafya Kongresi*, 07 – 10 Eylül 2011, İstanbul.
- ŞAHİN, G., (2011b). “Türkiye’nin Coğrafi İşaretleri”, *Uluslararası Katılımlı Coğrafya Kongresi*, 07 – 10 Eylül 2011, İstanbul.
- TAMUR, E., (2003). *Ankara Keçisi ve Ankara Tiftik Dokumacılığı*. Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara.
- TASLIGİL, N., ŞAHİN, G., (2010). Türkiye’de Keçi Yetiştiriciliğinin Coğrafi Dağılımı, *II. Ulusal Keçicilik Kongresi*, 24 – 26 Haziran 2010 / Çanakkale.
- TUNCEL, E., (1993). Dünya’da Ankara Keçisi Yetiştiriciliği ve Tiftik Üretimi. *Ankara Keçisi ve Tiftik Kongresi’93*, 20 – 21 Ekim 1993, Ankara.
- T.Ü.İ.K. (Türkiye İstatistik Kurumu), (2012). <http://www.tuik.gov.tr/> (Son erişim: 01.07.2012).